

Kuća ljudskih prava
Selska cesta 112c, HR-10000 Zagreb
t: +385 (0)1 457 23 98
f: +385 (0)1 457 23 99
kontakt@documenta.hr
www.documenta.hr

MB: 1925199. OIB: 09095322581
Raiffeisen bank Austria d.d.
Broj računa: 2484008-1102930793

Zagreb, 02. 03. 2017.
Ur. Broj: 22 – 2017

Gospodin Andrej Plenković
Predsjednik Vlade Republike Hrvatske

Veleposlanik Mihnea Constantinescu, predsjednik
Međunarodni savez za sjećanje na Holokaust

Gospodin Roland Jahn, BStU
Europska mreža institucija nadležnih za čuvanje dokumentacije sigurnosnih službi

**Otvoreno pismo Vladi RH i međunarodnim institucijama
za razvijanje kulture pamćenja u povodu osnivanja
Vijeća za suočavanje s posljedicama vladavine nedemokratskih režima**

Poštovani gospodine Plenković, poštovani gospodine Constantinescu, poštovani gospodine Jahn,

Pozivamo Vladu RH da u okviru izvršnih ovlasti preuzme odgovornost za negativno društveno političko okruženje koje sve češće eskalira porastom nasilja, mržnje i netrpeljivosti na temelju rase, etičke, vjerske, kulturne, rodne, seksualne orijentacije i političke pripadnosti. Svi živimo s teškim posljedicama ratova, sukoba i različitim oblicima nasilja koji su se vodili na području naše i susjednih zemalja i za sobom ostavili raznovrsne bolne rane i gubitke.

Vlada Republike Hrvatske danas je osnovala *Vijeće za suočavanje s posljedicama vladavine nedemokratskih režima* u trenutku u kojem očito više nije bilo moguće manevriranje između pojedinih sukobljenih interpretacija prezasićenih ideološkim nabojem, a privremena rješenja koja reguliraju društveni dijalog su izgubila svaku političku legitimnost i autoritet. To je pogubna posljedica izbjegavanja sustavnog rada na pitanjima politika povijesti, tranzicijske pravde, dijaloga, ulaganja u razvijanje kulture pamćenja i obrazovanje za suočavanje s prošlošću, na koji organizacije civilnog društva upozoravaju već dugi niz godina.

Suočavanje s prošlošću obuhvaća širok spektar aktivnosti, koje su usmjerene ka utvrđivanju činjenica, približavanju pravdi, priznavanju patnje žrtava te oporavku povrijeđenih, ugroženih skupina, ali i društva u cijelosti, s kojim se Vlada do sada odbijala baviti. Proces suočavanja s prošlošću počinje od trenutka prestanka nasilja i nije ograničen jednogodišnjim mandatom jer je za ostvarivanje punih stvaralačkih potencijala neophodno postupno prevladavanje traume na individualnoj i društvenoj, te političkoj i institucionalnoj razini.

Iako pozdravljamo dijalog o prošlosti ne mislimo da *Vijeće* može proizvesti sadržaj koji bi na kvalitetan i cjelovit način adresirao sve otvorene prijepore. Samim tim svrha *Vijeća* nije kvalitetan doprinos suočavanju s prošlošću već njegovo daljnje odgađanje. Smatramo da pomanjkanje političke volje, licemjerstvo i kukavičluk koji su na području suočavanja s prošlošću opterećivali sve dosadašnje vlade, ne bi smjeli sprječavati prikazivanje i problematiziranje nasilja u 20. stoljeću utemeljeno na činjenicama.

Primjer pomanjkanja političke volje za priznavanje stradanja žrtava, posebno ubijenih u genocidima Židova, Srba i Roma, je propuštanje odlučnog reagiranja na čestu upotrebu pozdrava "Za dom spremni" na nogometnim utakmicama, drugim javnim prigodama i a od nedavno i na spomen ploči postavljenoj u Jasenovcu, na mjestu najvećeg ustaškog logora smrti.

Podsjećamo da poput mnogih drugih političara ni predsjednica RH Kolinda Grabar Kitarović nije pravovremeno reagirala na te pozdrave u vrijeme utakmice između Izraela i Hrvatske u ožujku 2016. na kojoj je prisustvovala, a uzastopne vlade su izbjegavale zauzimanje jasnog stava u skladu s izvorišnim osnovama *Ustava Republike Hrvatske*, zanemarujući povijesnu činjenicu da je riječ o pozdravu izjednačenim s nacističkim pozdravom koji se koristio isključivo u vrijeme Nezavisne države Hrvatske (NDH) i prebacivale odgovornost za nepopularnu odluku na pravosuđe. Vlade Republike Hrvatske ni pravosuđe nisu se iskazali ni u davanju podrške nakon prijetnji i rastućih pritisaka na *Spomen područje Jasenovac* poslije marša na *Vijeće za elektroničke medije*, predvođenog tadašnjim potpredsjednikom Hrvatskog sabora kao ni u sprječavanju postrojanja crnokošuljaša te poštivanju žrtava genocida koje su zahtijevale židovske, srpske, romske i antifašističke organizacije.

Organizacije osnivačice: Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek, Centar za mirovne studije, Građanski odbor za ljudska prava, Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava. **Upravni odbor:** Pero Jurišin, Katarina Kruhonja, Dražen Lalić, Sovjetka Režić. **Predsjednik upravnog odbora:** Pero Jurišin. **Voditeljica:** Vesna Teršelić. **SWIFT:** RZBHR2X. **IBAN:** HR3824840081102930793.

Dugotrajno čekanje na odluku pravosuđa okončano je presudom iz lipnja 2016., kad je je uz izdvojeno mišljenje jednog suca *Ustavni sud* potvrdio ispravnost odluke *Visokog prekršajnog suda* kojom je Josip Šimunić kažnjen s 15.000 kuna jer je na stadionu s mikrofonom u ruci, nakon nogometne utakmice između reprezentacija Hrvatske i Islanda odigrane 19. studenoga 2013. u Zagrebu, publiku poticao da na njegov uzvik "Za dom" uzvrat "Spremni", i tako četiri puta. Osuđen je za poticanje mržnje na temelju rasne, nacionalne i vjerske pripadnosti jer je riječ o pozdravu koji predstavlja manifestaciju rasističke ideologije.

Kad je pravorijek Ustavnog suda koji su zazivale uzastopne vlade od 1990. nadalje napokon donesen, premijer ga je ignorirao i nakon skandaloznog postavljanja ploče s ustaškim pozdravom na samom mjestu stradanja u Jasenovcu odlučio citirati izdvojeno mišljenje jednog suca i propustio jedinu moguću civiliziranu odluku uklanjanja uvredljivog natpisa. Umjesto toga odlučio se na osnivanje *Vijeća* kako bi izbjegao prosvjede dijela svoje, kao i drugih desnih političkih stranaka.

Smatramo i da nadležne vladine institucije trebaju učiniti više za sustavno razvijanje kulture pamćenja kroz zaštitu kulturne baštine, posebice spomenika posvećenih žrtvama fašizma, te razvijanje zakonskog okvira za stvaranje novih spomen područja vezana uz tri razdoblja stradanja, primjerice na mjestima nekadašnjeg logora istrebljenja Jadovno, te političkog logora Goli otok iz vremena jugoslavenskog socijalizma, te eventualno ustanovljenje posebnih zaklada posvećenih podršci žrtvama, pamćenju stradanja te obilježavanju mjesta stradanja i otpora, kao i ostvarivanju prava novih generacija na učenje povijesti utemeljene na činjenicama. Na žalost već godinama nema očekivanih pomaka u vezi obnove većine od 3.000 oštećenih ili srušenih antifašističkih spomenika. Na lokalnoj razini posebno su problematične odluke poput one u Glini gdje je *Spomen dom* postavljen na mjestu pokolja dječaka i muškaraca pravoslavne vjere u *Srpskoj pravoslavnoj crkvi Presvete Bogorodice* preimenovan u *Hrvatski dom*, ispred kojeg nema 1995. uklonjene spomen ploče u sjećanje na žrtve.

Nadležne vladine institucije dužne su razvijati modalitete suradnje s školama kako bi *Spomen područje Jasenovac* i druga mjesta pamćenja poput Memorijalnog centra *Lipa pamti* počelo posjećivati puno više od sadašnjih nekoliko desetaka škola godišnje. *Spomen područje Jasenovac* u 2016. godini posjetio je ukupno 12 661 posjetitelj. Od tog broja, ukupno 7 297 posjetitelja bilo je iz Hrvatske, a 5 364 iz stranih država. *Spomen područje* je organizirano posjetilo samo 7 osnovnih i 6 srednjih škola.

Na drugim mjestima stradanja, primjerice Golom otoku slične posjete nisu moguće jer nisu uređena na primjeren način. Početkom lipnja prošle godine donesena je odluka *Konzervatorskog odjela u Rijeci, Uprave za zaštitu kulturne baštine, Ministarstva kulture* i njihovo rješenje o preventivnoj zaštiti Golog otoka. Usprkos tome nastavlja se daljnja devastaciju preostalih objekata i planira izgradnju unutar zaštićenog područja, umjesto da se izdvoje proračunska sredstava za zaštitu i razvoj programa kulture pamćenja utemeljene na načelima uključenosti, nenasilja i dijaloga kao i kvalitetnije korištenje europskih programa posvećenih sjećanju na sve žrtve.

Svima nama, posebno mladim generacijama, trebaju *Spomen područje Jasenovac, Goli i Grgur* kao uređena spomen područja kako bi prepoznali ideje koje zatiru ljudska prava i slobode i kojima su ljudi samo sredstvo te im se suprotstavili prije nego se takve ideje pretvore u zločine. Obogaćeni takvom kulturom mladi bi mogli doista osuditi različite zločine. Neophodno je i da *Ministarstvo obrazovanja, znanosti i obrazovanja* u suradnji s *Ministarstvom kulture* stvori preduvjete za učenje o naslijeđu drugog svjetskog rata i političkog nasilja u vrijeme jugoslavenskog socijalizma kroz poticanje inovativne nastave povijesti i kroz istraživački rad na osjetljivim temama iz zavičajne povijesti, ali i jačanje svijesti o nasilnom naslijeđu.

Bilo bi vrlo značajno i da *Ministarstvo kulture* prepozna značaj umjetničkog angažmana na mjestima stradanja što propušta obustavom financiranja programa na Dotršćini kao mjestu ustaških i nacističkih zločina te najvećem stratištu u Zagrebu, kao i uskraćivanjem podrške programima na Golom otoku.

Tražimo da *Ministarstvo kulture* u suradnji s *Međunarodnim savezom za sjećanje na Holokaust (International Holocaust Remembrance Alliance)* osmisli sustavnu podršku *Spomen području Jasenovac*, što je posebno važno u trenutku kad očekujemo imenovanje novog ravnatelja/ravnateljice.

Tražimo i da se u suradnji s institucijama koje čuvaju dokumentaciju sigurnosnih službi iz vremena komunističkih režima provede program zaštite i razvoja spomen područja Goli otok.

Predlažemo i da se o navedenim problemima progovori i na slijedećem zasjedanjima *Međunarodnog saveza za sjećanje na Holokaust* kao i *Europske mreže institucija nadležnih za čuvanje dokumentacije sigurnosnih službi*.

Ukoliko trebate dodatne informacije molimo vas da nas kontaktirate.

S poštovanjem,

Vesna Teršelić

